

besedilo zakona
o slovenski šoli

RESOLUCIJA VODSTVA K.P.I. o pravicah slovenske manjšine

- Slovenski manjšini v Italiji mora biti zagotovljen nemoten razvoj, kajti le tako se bo krepila kot narodna skupnost
- KPI smatra za svojo častno dolžnost to, da je šola pristnega proletarskega internacionalizma

Borba za narodnostne pravice manjšin v Italiji vključuje kot temeljno vprašanje v splošno delovanje za demokratičen in socialističen razvoj države. Na temelju tega načela je KPI v 40 letih svojega življenja in bojevanja v vseh pogojih izvajala dosledno politiko za slovensko manjšino in je konkretno delovala za enotnost ljudskih množic ter enotnost med Italijani in Slovani v Julijski krajini, v borbi proti fašizmu in proti njegovemu zasluževalnemu režimu, proti sramotnemu raznarodovanju in uničevanju slovenske skupnosti.

V tej štiridesetletni borbi so izšli iz vrst KPI svetli liki internacionalističnih voditeljev, junaških borcev in mučnikov za svobodo, Italijani in Slovenci, kot so bili Jože Srebrnič, Luigi Frausin, Pinko Tomazič, Zeffirino Pisoni in Božidar Kodarič.

KPI črpa danes, v novih pogojih linijo in akcijske smernice borbe za narodnostne pravice Slovencev v Italiji, v svoji junaški tradiciji borbe, v svoji marksistično-leninistični doktrini in v svojem političnem programu, v okviru borbe za popolno uveljavitev republiške ustave.

KPI se torej bori za uresničitev ustavnih načel o enakosti državljanov in etničnih manjšin na splošno, kakor tudi za spoštovanje mednarodnih obveznosti, kot sta mirovna pogodba in — kolikor se še posebej tiče slovenske manjšine na Tržaškem ozemlju — spomenica o soglasju iz oktobra 1954 in njena II. priloga (posebni statut).

Pomen dežele Furlanija-Julijska krajina

Poseben pomen, tudi z vidika rešitve celotnega problema slovenske manjšine, ki prebiva v Trstu in na sosednjih obmejnih področjih, dobiva borba za čimprejšnjo ustanovitev dežele Furlanija-Julijska krajina s posebnim statutom, ki je predvidena v členu 116 republiške ustave. Dežela mora in mora biti odločilno sredstvo za uresničitev splošnih določil ustavne listine o enakosti etnične manjšine. Na to temeljno zahtevo demokracije se naslanja osnutek statuta, ki ga je predložila KPI v parlamentu.

V okviru borbe za demokracijo in za narodnostne pravice slovenske manjšine postavljamo KPI svojim članom, ljudskim množicam in slovenskemu prebivalstvu, ki prebiva v deželi Furlanija-Julijska krajina, naslednje specifične cilje:

1. zagotovitev popolne enakopravnosti Italijanov in Slovencev na vseh področjih gospodarskega, socialnega, političnega in kulturnega življenja;
2. zagotovitev enakopravnosti slovenskemu jeziku v krajih, kjer prebivajo tudi Slovenci; ukinitve vseh fašističnih zakonskih določil, ki zahtevajo uporabo samo italijanskega jezika v uradih, ustanovah in na javnih mestih; Slovincem mora biti zagotovljena pravica do uporabe lastnega jezika v državnih in krajevnih uradih ter na sodiščih. Zato morajo biti nameščeni v teh uradih funkcionarji in uradniki z znanjem slovenskega jezika.

ka. Zagotovitev dvojezičnih dokumentov, listin in javnih objav;

3. čimprejšnja uzakonitev šole s slovenskim učnim jezikom, na temelju enakosti z italijansko šolo, zagotovitev njenega vsestranskega razvoja in odprava sleherne diskriminacije: ustanovitev stolice za slovenski jezik in literaturo na tržaški univerzi; rešitev vprašanje enakovrednosti diplom in akademski naslovov pridobljenih na italijanskih in jugoslovanskih univerzah;

4. raznarodovanju slovenskih krajev in Slovencev se mora napraviti konec, za kar je potrebno doseči ustrezne zakonske odredbe, ki naj omogočijo Slovincem, ki žele vrnitev prvotne oblike prilimov, ki so bili nasilno »poltalijančeni« za časa fašizma in za vrnitev prvotnih imen krajev, ki so povečini ali kompaktno slovenski ter zagotovitev dvojezičnih napisov;

5. prepoved karkršne koli oblike netenja šovinistične mrznje, bodisi s strani posameznikov ali združenj. V okviru borbe za demokratičen razvoj šole je treba zahtevati, naj bo v šolske programe vključena objektivna razlaga zgodovine fašizma in vsega kar je ta storil za uničenje slovenske manjšine. Na ta način naj šola prispeva k zblizjevanju med narodi in k mirnemu sožitju med Italijani in Slovenci.

6. zahtevati je treba, naj italijanska država, tako z vzdrževanjem slovenske šole kot z gmočno podporo kulturnim ustanovam slovenske manjšine, prispeva k razvoju slovenske kulture. Zahtevati je treba tudi, naj programi radijske postaje Trst A, ki oddaja v slovenskem jeziku, ustrezajo stvarnim potrebam in pričakovanjem slovenske manjšine v svoji celoti in naj se na ta način omogoči najširše sodelovanje manjšine z radiom, ki ne sme biti v službi pristranskih interesov.

Borba za narodnostne pravice slovenske manjšine mora težiti na tem, da odstrani vsako oviro, ki se postavlja na pot razvoju manjšine same na vseh področjih političnega, gospodarskega in kulturnega življenja, s perspektivami, ki ne smejo omejevat njenega razvoja v zaprtem krogu temveč s perspektivo svobodne uveljavitve narodne skupnosti v okviru italijanske demokratične države. Zato je potrebno zavrniti politiko KD in se boriti proti njej, ker ta hoče »ovirati« slovensko manjšino, s ciljem, da bi izginila kot narodna skupnost v več ali manj bližnji prihodnosti.

O enotni borbi demokratičnih sil

KPI poudarja potrebo po skupnem delovanju vseh demokratičnih sil za obrambo narodnostnih pravic Slovencev in konkretno deluje za uresničenje te enotnosti v najširših oblikah, ki naj združijo največji del slovenskega prebivalstva v borbi za uresničitev njegovih pravic in zagoto-

tovi najširšemu, enotnemu delovanju slovenske manjšine podporo italijanskih ljudskih in delavskih množic v Deželi in v vsej državi.

Hkrati ko poudarja važnost vsebinske enotnosti med narodno manjšino in splošno borbo italijanskih ljudskih množic, med borbo za narodnostne pravice Slovencev in borbo za demokracijo in socializem v Italiji, KPI naglašja potrebo odnosov in stikov narodne manjšine s slovenskim narodom, odnosov in stikov, ki jih je treba poglobljati tudi v okviru krepitve miroljubnih odnosov na vseh področjih med Italijo in Jugoslavijo, v interesu narodov in mednarodnega sodelovanja.

V boju za narodnostne pravice slovenske manjšine je vsak nacionalizem sovražnik, toda glavni in najbolj nevaren je italijanski šovinizem, ki predstavlja resno nevarnost za razvoj demokratičnega razvoja v državi in v Julijski krajini, kakor so to dokazale protislovenske provokacije v Trstu, ki so jih navdahnili in vodili desničarski elementi in fašistične skupine. Boriti se proti šovinizmu se pravi, boriti se danes predvsem proti politiki Krščanske demokracije, saj sta KD in politika njenih vlad v največji meri krivi, da se ne spoštujejo narodnostne pra-

vice manjšine, da ni bila ustanovljena Dežela s posebnim statutom in da ni bil v Trstu uveljavljen posebni statut, ki ga predvideva sporazum o soglasju. Protidemokratska politika KD in njenih zaveznikov podpira in hrani šovinizem in netenjske mrznje proti Slovincem.

KPI, zvesta načelu proletarskega internacionalizma odločno podpira najtesnejšo in bratsko enotnost na temelju popolne enakopravnosti Italijanov in Slovencev, zato je prepričana, da različni sloji slovenskega prebivalstva morejo in morajo sodelovati v svojstvu protagonistov v vseh bojih za rešitev splošnih in posebnih problemov italijanskega ljudstva. Zato komunisti posvečajo največjo skrb utrjevanju Partije in Zveze komunistične mladine med slovenskim prebivalstvom in delujejo v demokratičnih in ljudskih organizacijah, v katerih so Italijani in Slovenci tesno združeni v borbi za skupne zahteve in torej tudi za enako pravic Italijanov in Slovencev.

KPI, kot avantgardna partija delavskega razreda, smatra za svojo častno dolžnost biti šola pristnega proletarskega internacionalizma. S svojim programom, s svojim sestavom in organizacijo, s svojimi tradicijami, s svojo zakladnico štiridesetletnih bojov, ki so jo naredili najbolj napredno in najbolj borbeno silo v borbi za demokracijo, mir in socializem, je najbolj trdno in gotovo jamstvo — tako včeraj kot danes — za obrambo in razvoj slovenske manjšine v naši državi.

VODSTVO K.P.I.

Rim, dne 24. maja 1961

OPOMBA

Podnaslove je sestavilo naše uredništvo.

Šolska komisija poslanske zbornice je odobrila zakon o slovenski šoli

Obljavljamo članek, ki ga je napisal tov. Mario Roffi član parlamentarne komisije za javno vzgojo. Kot izvedenec za šolske probleme se je poslanec Roffi še posebno prizadeval za to, da bi bili v zakon o slovenskih šolah vnešeni številni predlogi komunistov.

17. maja je parlamentarna komisija za javno vzgojo odobrila zakon o šolah s slovenskim učnim jezikom na Tržaškem ozemlju in v goriški pokrajini. Proti temu zakonu se je izrekla samo skrajna desnica.

Novi zakon predstavlja zmago demokratičnih in antifašističnih sil in predvsem zmago naše Partije, ki je več let vztrajno zahtevala tako rešitev tega problema, ki bi naj končno zadovoljila slovensko etnično skupnost.

Če pomislimo kakšna so bila prvotna stališča demokristjanov in njihovih »konvergentov«, ki so z nesprejemljivim zakon-

skim osnutkom, ki ga je bil svojčas predložil bivši minister za javno vzgojo, socialni demokrat Rossi, hoteli, da bi odločale posebne vladne komisije o tem kateri otroci smejo obiskovati šole s slovenskim učnim jezikom in ne roditelji sami, in po katerem bi otroci neitalijanskih državljanov, ki prebivajo na Tržaškem in Goriškem ne smeli obiskovati slovenskih šol, pride mo do zaključka, da je v resnici velik uspeh, ki smo ga izbojevali.

Z novim zakonom je določeno, da so pogoji za vpis v šole s slovenskim učnim jezikom enaki onim, ki veljajo za vpis v ostale šole v italijanski republiki, to se pravi, da so stari otroci tisti, ki izberejo šolo za svoje otroke in da slovenske šole lahko obiskujejo tudi neitalijanski državljani, ki prebivajo na

Tržaškem ali Goriškem.

Demokristjani in njihovi desničarski zavezniki — in tudi socialni demokristi — so se samo na eni točki izkazali nepopustljivi. Negirali so namreč ustanovitev šol s slovenskim učnim jezikom tudi v videdski pokrajini, kot so to zahtevali komunisti in socialisti.

Pomembne so olajšave za prehod učnega osebja k stalnosti v trenutku, ko bo zakon začel veljati. Tudi če ni bilo doseženo vse kar smo zahtevali, smo vendar marsikaj dosegli. Upati je, da bo zakon v najkrajšem času odobril tudi senat in da bo tako storjen važen korak naprej na poti k popolni uveljavitvi načel republiške ustave o narodnih manjšinah, za kar se bodo komunisti še nadalje borili.

MARIO ROFFI

Odgovor na klevete NSZ

Tržaška Neodvisna socialistična zveza je objavila nek letak, v katerem odgovarja na članek, ki je bil objavljen v listih «Lavoratore» in «Delo», in v katerem so bile zavržene žalitve in klevete naperjene proti naši Federaciji, proti delavskemu in antifašističnemu gibanju ter proti slovenskim in italijanskim ljudskim množicam našega ozemlja. Vsebinsko omenjenega letaka NSZ je objavil tudi «Primorski dnevnik».

Značilno je, da je po našem odgovoru dnevniku ZKJ Slovenije spregovorila tržaška NSZ in da tega ni storil list sam. S tem, da si je NSZ osvojila ugotovitve omenjenega ljubljanskega lista, je prevzela vlogo njegovega uradnega branilca. To daje NSZ pravo kvalifikacijo, razkriva njeno navidezno neodvisnost in objasnjuje vlogo, ki jo ima v Trstu.

Falsificiranje dejstev

Letak, o katerem pišemo, skuša v napačni luči prikazovati zgodovino preteklih let, zgodovino osvobodilne vojne in povojne dobe; skuša falsificirati dejstva s tem, da zagovarja politiko, ki je bila obsojena od zgodovine in od politične zrelosti tržaškega delavskega razreda. Te klevetnike in teržaško NSZ, ki odgovarja v njihovem imenu, peče to, da smo ožigosali zablode tistih, ki nam hočejo sedaj pridigati in dajati nauke o internacionalizmu te to, da smo podčrtali, da so prav oni tisti, ki so za to najmanj kvalificirani. In ker smo prikazali kakšno škodo so povzročili tržaškemu delavskemu gibanju in slovensko-italijanski enotnosti; ker smo objasnili dogodke, ki so privedli tukajšnje delavsko gibanje na nacionalistične pozicije. Potem, ko je to storila, je NSZ, na najnesramnejši način, pozvala k «iskreni in objektivni preučitvi in k pravični presoji tega važnega zgodovinskega obdobja...».

Za obnovitev Partije so bili potrebni veliki napori

Mi smo že davno pristopili k temu preučevanju. To smo začeli preučevati tedaj, ko smo z velikimi napori, s samo kritičnim duhom, ko smo začeli delati za obnovo tukajšnjega delavskega gibanja, za obnovo Komunistične partije na pravih marksistično-leninističnih načelih.

Rezultat tega preučevanja in dela za obnovo je bil pozitiven, kar tudi potrjuje dejanska stvarnost. Jasno je, da je bilo to delo zelo težavno, ker ni bilo lahko ponovno stopiti na pravo pot potem, ko so bile storjene velike napake s strani tistih, ki so se polastili vajeti delavskega gibanja in ki so izkoristili revolucionarni duh ter veliko borbenost slovenskih in italijanskih ljudskih množic v nacionalistične svrhe, za deformiranje značaja in ciljev

borbe, za to, da so potisnili ob stran najaktivnejše elemente, za zrušenje in likvidacijo močnega gibanja, ki bi, ako bi bilo pravilno vodeno, lahko dovedlo do utrditve in do razširitve demokratičnih položajev v Trstu in na njegovem ozemlju.

Pri delu za obnovo so nam pomagali prav borbeni duh in zrelost ljudskih množic, velika večina Slovencev, ki so pristopili v našo Partijo in so ji ostali zvesti, nadalje: razredna zavest, njihove internacionalistične tradicije, ki jih pogubonosna politika ni uspela, kljub vsem poskusom, ohrometi. Pri tem sta nam pomagali kritika in samokritika in izkazalo se je, kako pravilen je marksistično-leninistični koncept o razvojnem zakonu komunističnih partij in delavskega gibanja.

Če bi bilo res kar trdijo voditelji NSZ — kar je absurd — ko pravijo, da je «likvidacija» to kar je obnova, «gnil oportunizem» to kar je zvestoba marksizmu-leninizmu in vztrajnost v njem ter zvestoba interesom delavskega gibanja, bi danes v Trstu ne bilo močne Komunistične partije, ki je priljubljena, cenjena in spoštovana ter ima velik vpliv v vrstah delavskega razreda in v vrstah drugih proizvodnih slojev; ne bi imeli take partije, v katero ima zaupanje večina Slovencev in jo spoštuje; Partije, ki je več kot kdorkoli drugi napravila za obrambo pravic Slovencev, v borbi proti fašizmu, za svobodo in demokracijo; ne bi imeli Partije, ki krepi svoje položaje na vseh volitvah in ki je dala odločilni doprinos razvoju velikih delavskih in enotnih borb za zahteve visoke vsebine.

KP v Trstu je močna sila

Če bi bilo res to, kar trdijo voditelji NSZ, ki govorijo o «trkanju na prsa», o kritiki in samokritiki, kljub temu, da so tako daleč stran od marksizma-leninizma in da označujejo «jezuitizem» samokritiko (dokazali so, da je ne poznajo in da je nočejo uveljaviti), če bi imeli oni prav, potem bi naša Partija ne bila to kar je marveč bila bi tako skržena in bi imela isto vlogo kot jo ima danes NSZ v Trstu. To pa bi bilo dvoumje, element za motenje in za povzročanje zmede, ovira pri širjenju in utrjevanju levičarskih in demokratičnih sil; skratka to kar je po našem mnenju — in tudi po mnenju, ki so ga izrekli tovariši socialisti na svojem tržaškem kongresu — prav NSZ.

Toda če je danes Komunistična partija v Trstu in na ozemlju velika, borbeno, avatgardna sila, del velike Italijanske komunistične partije, partije Gramscija in Togliattija, če danes naša Partija lahko uspešno postavlja perspektive nadaljnjega utrjevanja in postaja vedno bolj množična partija, pomeni, da delavski razred zna na zgodovinskem mestu pravilno razločevati in presojati — kot priznava tudi NSZ v svojem letaku in s čemer si izkopa tla lastnimi nogami. Samo ena trditve je pravil-

na v omenjenem letaku in ta je tista, ki pravi, da je za uspešne borbe na gospodarskem, socialnem in političnem področju, v katere bodo, poklicani tržaški delavci, Slovenci in Italijani tesni povezani z delavci drugih pokrajin italijanske republike, potrebna razširitev demokratičnih in levičarskih sil v Trstu.

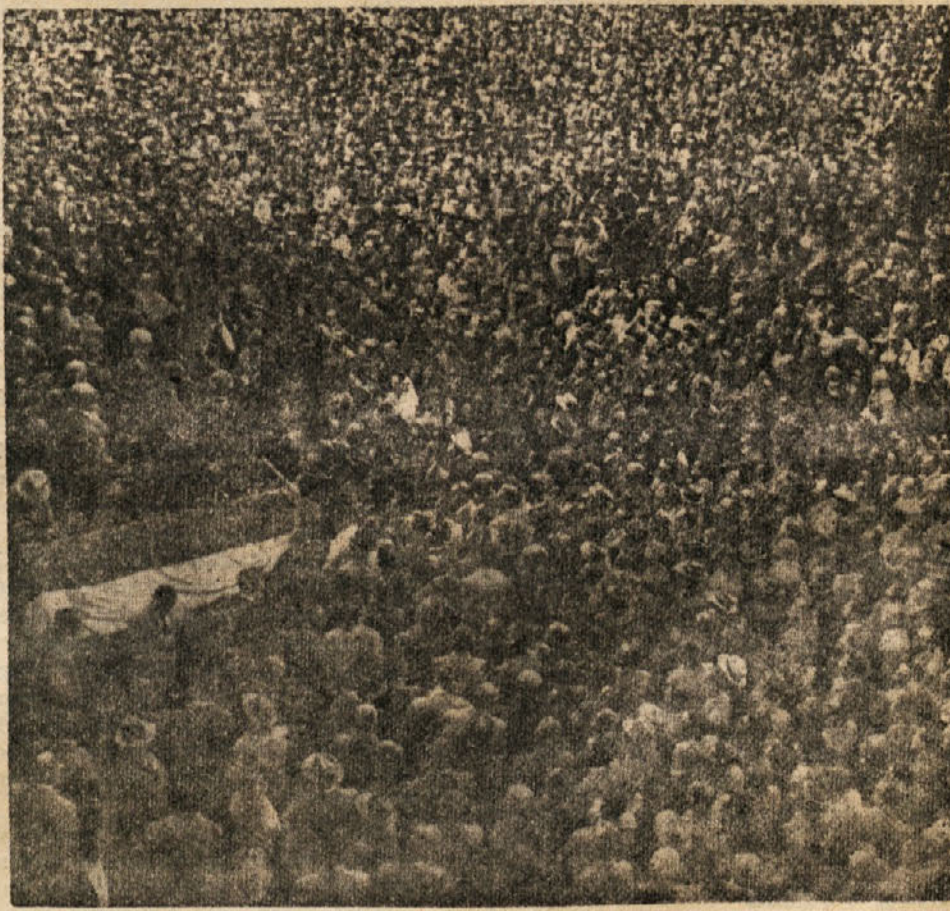
Toda če bi bila med tolikimi klevetami, ki jih vsebuje letak, vsaj ta trditev iskrena, bi moralo priti vodstvo NSZ do zaključka, da je potrebno razpustiti njeno organizacijo, kar se je zgodilo v italijanski republiki in tudi na drugih področjih naše dežele. Če nadaljnji obstoj NSZ na našem ozemlju je najmanj kar lahko rečemo — anahronizem, od katerega nima nobene koristi delavsko gibanje, ne demokratično slovensko-italijansko gibanje in ne antifašistično gibanje. NSZ in letaki, ki jih danes širi, služijo kvečjemu le protikomunistični gonji, kar je pokazal tudi tukajšnje klerikalni tisk, ki je na široko povzel klevete, ki so v omenjenem letaku vsebovane, a spretno zamolčal vse naše trditve.

NSZ zavira razširitev demokratičnega gibanja

S takimi metodami in s svojim nadaljnjim životarjenjem NSZ zavira učvrstitev in razširitev demokratičnega gibanja v Trstu. Kljub temu pa bo naša Partija naredila vse kar je v njeni moči in bo delovala z vedno večjim zaletom ter da bi napredovala po začetni poti za ustvaritev najširšega demokratičnega gibanja, za združitve vseh italijanskih in slovenskih ljudskih množic, na učvrstitev bratstva med Italijani in Slovenci na tej zemlji, v borbi za mir, demokracijo in socializem. In prav gotovo je, da nas ne bodo klevete NSZ privedle do tega, da bi menjali svojo pot!

Dva zelo značilna primera: na gornji sliki: fašistični provokatorji, se po «zborovanju» v antifašistični Modeni vračajo v svoje kraje na kamionih, ki jim jih je dala na razpolago policija, na spodnji sliki: pogled na udeležence antifašističnega zborovanja v Modeni, ki se je vršilo preteklo nedeljo. Antifašističnim množicam seveda ni nihče staval na razpolago potrebnih vozil...

Demokristjanski „zeleni načrt“ ne ščiti interesov malih kmetov

◆ Predlogi, ki so jih postavili komunisti in socialisti za konkretno rešitev perečega vprašanja kmetijstva

V eni izmed prejšnjih števil smo v nekem sestavku pisali o problemih, ki so v zvezi s takimi imenovanim «zelenim načrtom», toda ker je to problem, ki živo zanima tudi naše kmetovalce, se k njemu povrnemo tudi v dašanji številki. Kot je znano je preteklega marca poslanska zbornica izglasovala poseben zakon o «zelenem načrtu». Komunisti, ki so se od vsega začetka zavzemali za sprejem zakona, ki naj bi zagotovil razvoj kmetijstva, so glasovali proti zakonu, kakršnega je sestavila in predložila vlada, odnošno demokristjanska stranka skupno s svojimi zavezniki.

Tako demokristjani kakor tudi njihovi sateliti so zagnali zaradi tega velik vik in krik proti komunistom in socialistom ter jih prikazovali kot saboterje ukrepov, ki naj bi bili v korist kmetijstva. Tudi po naših vaseh so nalepili številne lepake, v katerih so napadali komuniste, ker so se izrekli proti «zelenemu načrtu».

Toda zakaj so se komunisti izrekli proti temu načrtu?

Odgovor na to vprašanje je kaj enostaven in se glasi: Zato, ker je «zeleni načrt», kakršnega je izdelala Krščanska demokracija, podprta od svojih zaveznikov, nasproten interesom kme-

tov. Komunisti so hoteli izboljšati besedilo zakona o tem načrtu, izboljšati načrt in ga prikrojiti tako, da bi bil v resnici sredstvo v interesu kmetov in kmetijstva na splošno. Predlogi, ki so jih skupno s socialisti postavili so težili za tem, da bi bile v «zeleni načrt» vnešene sledeče spremembe:

— povečanje nakazil v znesku nadaljnjih 250 milijard, namenjenih razvoju kmetijskega združništva, prehodu zemlje v last spolovinarjev, za ureditve drugih zahtev neposrednih obdelovalcev zemlje;

— znižanje cene umetnih gnojil, kmetijskih strojev, električne energije in drugih proizvodov monopolske industrije;

— da bi monopolska industrija, ki predeluje kmečke pridelke, vskladila cene proizvodov s cenami, po katerih nabavlja kmečke pridelke (n. pr.

sladkorno peso, paradižnik itd.)

— izboljšanja zemljišč in agrarnih preobrazb v breme velike zemljiške posesti in razložitve tistih, ki tega ne izpolnjujejo;

— udeležba dežel, pekracij in občin, kakor tudi pravičnejša udeležba tehnikov ter sindikatov in združenih organizacij v programacijah in v kontroli nad istimi, tako na vsedržavnih ravni kot v deželnih, pokrajinskih in občinskih merilih;

— da bi kmetje, ki ne posedujejo zemlje, to je spolovinarji, koloni in najemniki, lahko izvršili razne izboljšave na zemljiščih, tudi brez privoljenja lastnikov in z jamstvom, da dobe kompenzacijo za izvršena dela;

— prepoved nasilnega izgonov kmetov z zemljišč, ki ga obdelujejo in to zaradi tega, da

Nadaljevanje na 5. strani)

1921 - Štirideset let življenja KPI - 1961

E. Curiel in Slovenci

Eugenio Curiel ni nepoznan niti med Slovenci. Vendar pa se o tem, veliko upov vzbujajočem sinu nasega Trsta, ki je dober del svojega, sicer mnogo prekratkega, življenja in delovanja v vrstah antifašističnih množic, komunistov in zlasti med komunistično mladino, pa, žal, doslej še premalo vemo. V našem listu smo sicer že večkrat pisali o njem in prikazovali razne plati njegovega delovanja, toda nikoli se nismo dotaknili vprašanja, kaj je Curiel mislil o Slovencih v Julijski krajini, kar je nedvomno zelo velikega pomena za pravilno ovrednotenje njegovih del. V današnji številki objavljamo krajši sestavek o tem vprašanju. To je fragment politične študije, ki jo je Curiel sestavil, ko je bil v konfinaciji na otoku Ventotene, kjer je bilo tudi veliko slovenskih komunistov in antifašistov.

Eugenio Curiel se je pridružil antifašističnemu gibanju, ko je bil star komaj šestnajst let. Tedaj je bil učenec znanstvenega liceja «Guglielmo Oberdan». Za antirasizem se je, torej, opredelil prav v tistih letih, ko je bil zadnji odpor italijanskega delavskega gibanja in slovanskih ljudskih organizacij strti od fašističnega nasilstva.

Zločinska dejanja fašizma v Trstu in v Julijski krajini je Curiel opisal v nekem članku, ki je bil objavljen v listu «La nostra lotta», ki ga je izdajala Komunistična partija med osvobodilno borbo. V omenjenem članku je Curiel, potem, ko je prikazal, kako je ena tretjina slovenskega prebivalstva ostala izven jugoslovanske države, od katere je večina prišla, skupno s Hrvati v Istri, pod Italijo, poudaril: «Slovenecem in Hrvatom, ki so pripadli pod Italijo, je ostala, potem, ko jim je bila odvzeta nacionalna svoboda, samo še skromna kulturna avtonomija, ki pa je bila mnogo manjša od tiste, ki so jo uživali pod staro Avstrijo.

Bedna krpa svobode, ki jo je dala predfašistična demokracija je slovenskemu ljudstvu odvzel fašizem. Prepovedane so bile slovenske in hrvatske stranke; uničen je bil cvetoči svobodni tisk, ki je bil svojčas zelo razširjen med slovenskimi kmeti, kateri so se ponasali s tem, da so imeli nižje število analfabetov kot kateri koli drugi narod v Evropi; zaprte so bile slovenske in hrvatske šole in uveden obvezni pouk samo v italijanskem jeziku; duhovnikom je bilo prepovedano pridigati v nacionalnem jeziku; na slovensko in hrvatsko ljudstvo je navaliла truma državnih funkcionarjev, podestatorov, občinskih tajnikov, železničarjev, učiteljev in, kot v državi, ki je vojaško okupirana, veliko število karabinerjev in miličnikov.

Veliko zadružno bogastvo, ljudske banke, obrtniške blagajne in številne socialne ustanove, značilne za malo-kmečko gospodarstvo Slovencev, je bilo oplenjeno in uničeno, medtem ko se je širila po istrskem in kraškem podeželju nadoblast finančnega kapitala, ki je preko velikih italijanskih bank zamenjal mali trgovinski slovenski in hrvatski kapital. Istra in Kras sta postala pokrajini kjer je — v sorazmerju z dohodki, — težil hipotekarski dolg, ki je bil močnejši kot v kateri koli drugi italijanski pokrajini. Občinske dobrine, ki so tako potrebne za gospodarstvo, ki je po veliki večini sestavljeno iz živinoreje, so bile porazdeljene po običajnih kriterijih fašistične administracije, tako da so se povečali dohodki italijanske gospode, ki je že prej izžemala istrske kmete.

Kdo od nas Tržačanov — tako je pisal Curiel — se ne spominja z grozoto muk, ki jih je fašizem povročil slovenskemu in hrvatskemu ljudstvu, kdo se ne spominja nezlomljive volje teh ljudi do borbe za osvoboditev, ki jo režim terorja ni mogel zadušiti, kdo se ne spominja mučnikov iz Pulja leta 1929, bazoviških mučnikov iz leta 1931, vseh drugih junaških borcev, ki so padli, tovariša Tomažiča in vseh, ki so bili ustreljeni?

Spominjam se vasi ob vznožju Nanosa. Nekaj bornih hiš sredi kraškega grmičevja na vrhu malega griča. V vas je vodil samo navaden poljski kolovoz. Naselje je bilo oddaljeno pet ur od avtobusne postaje. Povsod črna beda, nobene trgovine, veliki davki so tlačili revno gospodarstvo, ki je temeljilo v glavnem na nekaj glavah živine in na skromnih poljskih pridelkih pustih in kamnitih njivah, ki so bile

ustvarjene z velikim trudom s tem, da je bilo na ramenih kmetov znešeno skupaj nekaj zemlje.

Po vasi so pogostoma hodile patrulje karabinerjev ali miličnikov, oboroženih z nabasanimi puškami, hodile so mimo hiš, mimo zaprtih vrat, na splošno osovražene.

Porazna slika te vasi, ki se je tako močno utisnila v Curielov spomin, je nedvomno služila za to, da je držala v njem živo vso zgodovinsko in kulturno problematiko, ki se je povezovala s tisto sliko. In ko je na otoku Ventotene pomagal skupini tovarišev iz Julijske krajine, med katerimi je bilo mnogo Slovencev in Hrvatov, pri študiju nacionalnih problemov Julijske krajine in Trsta, je znal upoštevati, kot kažejo bežne beležke, ki so se ohranile od njegovih lekcij, tradicije najboljše tržaške politične miselnosti.

Posebno fašistično sodišče je v letih 1927-1928 neprestano zasedalo ter sodilo komuniste. Več sto najboljših političnih in sindikalnih voditeljev je obsodilo na dolge zaporne kazni ali konfinacijo. Leto 1928 je to sodišče obsodilo tudi dva najvidnejša voditelja osrednjega centra KPI, ki sta tedaj delovala v Italiji. To sta bila tov. D'Onofrio in Li Causi. Isto sodišče je sodilo tudi številne antifašistične in komunistične voditelje iz Julijske krajine, Slovence in Italijane. Med temi so bili tudi tov. Marija Bernetičeva, Leopoldo Gasparini, pokojni Jože Srebrnič in drugi. Leta 1930 se je to zloglasno sodišče preselilo v Trst, kjer je sodilo bazoviške junake, leta 1941 pa tovariša Pinka Tomažiča in njegove tovariše. Tako bazoviške junake kot Tomažiča in njegove tovariše je to sodišče obsodilo na smrt. Na gornji sliki: Zasedanje posebnega sodišča

Ob 30-letnici upravnih volitev ki so odpravile monarhijo v Španiji

12. aprila letos je poteklo 30 let od dneva, ko so bile v Španiji volitve, ki so odločile o nadaljnji usodi države. To so bile sicer upravne volitve, a njih pomen je imel izrazito politični značaj. Na njih sta se pomerili dve povsem različni sili — monarhisti in republikanci. Zmagali so republikanci. To je privedlo do tega, da je kralj Alfonz XIII. — to je poslednji španski kralj — zapustil prestol, ne da bi niti formalno abdiciral.

Boji proti monarhiji so se začeli že prej

Boj proti monarhiji in fevdalnemu sistemu se je sicer v Španiji začel že mnogo prej. Zgodovina španskega ljudstva je polna junaških epizod. Ne da bi segli mnogo nazaj, se bomo v tem sestavku omejili le na omembo nekaterih izmed teh epizod. N. pr. zelo znana je borba, ki so jo Španci vodili proti francoskim zavojevalcem za časa Napoleona. Ta borba se je dejansko neupoštevajoč nekatere presledke — končala leta 1814. Tedaj je stopila v veljavo nova državna ustava, ki je postala vzor tudi drugim liberalnim gibanjem v Zahodni Evropi. Toda monarhija je kmalu zatem skušala odpraviti vse liberalne pridobitve. Zaradi tega so nastala v državi nova vrenja, ki so prisilila monarhijo, da je leta 1820 zopet priznala liberalno ustavo. Toda čim se je val nemirov nekoliko pomiril se je monarhija zopet izneverila sprejetim obveznostim. Leta 1839 je nastala v državi tako huda kriza, da je morala takratna vladarica Marija Kristina iskati pomoči pri liberalcih. To je zaenkrat rešilo monarhijo, toda pravimo le zaenkrat, kajti leta 1860 je bila v Španiji oklicana republika, ki pa je obstajala le eno leto. Leta 1889 je bila v Španiji zopet monarhija na oblasti. Na prestol je bil postavljen neki nemški knez. S tem so bile pogažene stoletne želje španskega ljudstva. Da je do tega prišlo, je bila kriva španska buržoazija, ki ni znala in ne hotela iskati pomoči v liberalnem gibanju, proletariata pa tedaj skoro da ni

bilo, saj ni bilo niti industrije. In tako se je zopet zgodilo, da čim so se nekoliko polegli nemiri v deželi, se je buržoazija zopet povezala s starimi sovražniki, s fevdalizmom in monarhijo. Težavno stanje španskih množic je obstajalo še nadalje in šele tik pred začetkom prve svetovne vojne se je znova odločneje postavil problem likvidacije fevdalnega ustroja, zlasti na podeželju. Življenjskega pomena je bila obnova državnega ustroja, prelom med civilnimi in cerkvenimi oblastmi, prenehanje spletke vojaške kaste. Španija se je tedaj znašla v izredno hudi in splošni krizi. Njeno gospodarstvo je bilo omajano pri samih temeljih. To krizo so še povečali neuspehi v Maroku. Vojaška kasta se nikakor ni mogla sprijazniti z dejstvom, da so se časi spremenili. Vojaška kasta je za vsako ceno hotela ohraniti nekdanje cesarstvo in se ponasati s tem, da na ozemlju tega cesarstva nikoli sonce ne zaide. Delavske množice pa so se borile proti temu, toda njih borbo so v vseh pogledih zavirali in zatirali privilegirani sloji.

De Riverova diktatura

Leta 1923 je general Primo De Rivera uvedel diktaturo. Ukinjen je bil parlamentarni režim. S tem so španski vodilni krogi skušali dati konkretno obliko svoji nadoblasti. Toda baza De Riverovega režima je bila minirana od globokih nasprotij. Ta baza je bila šibkejša od fašistične baze v Italiji. To pa zato, ker je bil v Španiji kapitalizem šibkejši kot v Italiji. Agrarno štetje leta 1930 je n. pr. pokazalo kako velik je bil konflikt na deželi. 2% veleposestnikov je imelo v svoji oblasti 55% obdelovalne površine, 98% kmečkih množic je razpolagalo samo s 36% obdelovalne površine. To štetje je odkrilo, pa je v državi živelo 8 milijonov siromašnih kmetov napol proletarcev in dninarjev ki niso posedovali zemlje. Največji zemljiški magnat je bila cerkev, katero so povsem upravičeno imenovali «organizirana veleindustrija». Od te posesti je

živela parasitska množica 250.000 menihov in nun. V industriji je vedno bolj naraščal vpliv tujega kapitala, zlasti nemškega. Evo, zakaj je Hitler tako hitro podprl generala Franca. V tem so bili vzroki izredno hude krize, ki se je pojavila v času med 1929-33.

Berenguerjev režim

Januarja 1930 so odločne borbe španskega ljudstva, ki je zahtevalo temeljite spremembe v deželi, zaščitno in povečanje mezd ter zaposlitev, omajale De Riverovo diktaturo. Vpliv socialistične stranke in republikanskih organizacij se je stalno večal. Komunistična partija Španije, ki je bila ustanovljena leta 1920, je začela s svojim delovanjem. Ta partija se je iz šibkih pozicij povzpela na čelo ljudstva v državljanski vojni. Na razne načine so delovale proti vladi tudi anarhične in avtonomistične sile, ki so bile močne zlasti v Kataloniji. To je privedlo vodilne razrede, da so iskali izhod iz nevezdrnega položaja s tem, da so odslovili De Rivero ter na njegovo mesto postavili generala Berenguerja.

Zgodovinski 12. april 1931

Toda čim je bil Berenguer postavljen na oblast, se je po vsej Španji razširilo geslo «proč s kraljem!» Monarhija se je kompromitirala na vsej črti. To kompromitiranje sta še bolj otežila diktatura in poteptanje ustave. Celo mala buržoazija se je tedaj navduševala za konstituinto. Berenguerjeva vlada je skušala premostiti težave, v katere je zašla. Skušala je preprečiti poglobitev prepada med pristaši konstituinte in pristaši antikonstituinte. Ubrati je hotela nekako sredinsko pot. Toda to je trajalo le malo časa. Kaj kmalu si je namreč razkrila masko z obraza in je na surov način zadušila v Jaci, Ogorčenje ljudstva zaradi ustrelitve Hermandeza in Galana, ki sta vodila vsta-

(Nadaljevanje na 4. strani)

Ob 30-letnici španskih volitev

(Nadaljevanje s 3. strani)

jo, je bilo veliko in je privedlo do strmo-glavljenja vlade Berenguerja (februarja 1931). Nova vlada je razpisala občinske volitve za 12. april. Tako se je Španija znašla na pragu demokratične buržoazne revolucije.

Pobeg Alfonza XIII.

Volilna kampanja se je z legitimne strani vršila pod geslom «kralj ni odgovoren za politiko vlade». Desnica je mislila, da bo tako predstavila svoj alibi, ki naj bi poskušal obveljati ob priliki kasnejših političnih volitev. Iz tega razloga — in pa za to, da bi pridobili na času v upanju, da se bo ljudska opozicija pomirila — so bile sklicane najprej upravne volitve in šele kasneje naj bi bile razpisane parlamentarne volitve. Toda desnica se je predstavila razdvojen in brez skupnega akcijskega načrta. Nasprotno pa so levičarske stranke vodile volilno kampanjo z veliko vlogo in z odločno ustavno kritiko. Prišlo je do tega, da so celo nekateri buržoazni elementi in celo klera spoznali, da se je monarhija na nepopravljiv način kompromitirala. Vztrajati trdovratno na strani monarhije, tako so mislili ti elementi, bi pomenilo tvegati sprožitev radikalne reakcije množic. Zdelo se bo paradokso, toda kralj je bil obsojen tudi z glasovi eksponentov reakcionarnih slojev in celo z glasovi enega dela klera.

Rezultat je bil torej večji, kot pa so ga predvidevali sami republikanci. Volitve, ki so imele imeti značaj nevtralnosti, so se pokazale kot plebiscitarna premoč nad režimom. V Madridu in v vseh večjih mestih dežele so z veliko večino zmagali socialistični in republikanski kandidati. To je bil prvi korak k republiki. Ljudski pritisk je napravil ostalo.

Takoj zatem, ko so bili objavljeni volilni izidi, se je zbrala pred kraljevim dvorcem v Madridu velikanska množica. Barcelona, Oviedo, Sevilja so že proglasile republiko. Iz vrst množice v Madridu se je skupina delavcev povzpela na balkon kraljevega dvorca. Med navdušenim ploskanjem je bila strgana kraljevska zastava in na njeno mesto je bila izobešana republikanska zastava. Alfonz XIII. ni imel niti toliko poguma, da bi abdiciral, kot je to zahtevalo ljudstvo. Strah in teža odgovornosti sta ga prisilila, da je zbežal.

Pisanje revije „Stato Operaio“

Teoretična revija KPI «Stato Operaio» je na predvečer španskih volitev tako-le pisala:

«To kar se je zgodilo v Španiji potrjuje, da reakcionarni režimi — kakršna sta De Riverov in fašistični režim — lahko spravijo v težave gibanje množic, lahko tudi za daljšo dobo zavirajo delavske organizacije in njihove borbe, toda v končni analizi gibanja množic ni mogoče zaustaviti. Ta nauk je veljal tudi za Italijo. En mesec kasneje, to je potem, ko je nastala španska republika, je ista revija opozarjala pred demokratično in republikansko iluzijo. Poudarjala je, da za zadostitev ljudskim množicam ni dovolj izgon kralja.

Problem ni v tem, da se ugotavlja, da je odšel kralj temveč v tem, da se ugotovi kaj vse je odšlo s kraljem. Problem ni v tem, da je izginila monarhija, ampak v tem da se ugotovi kaj je izginilo z monarhijo. Kralj je bil izraz določene politične in socialne ureditve, je bil zunanja oblika tiste ureditve. Toda v kakšni meri in na kak način je bil spremenjen politični in socialni ustroj? Kralj in monarhija sta predstavljala fevdalno lastnino, cerkev, plemenitaše in veliko buržoazijo. Kralja in monarhijo sta branila kasta generalov in korpus civilne straže... Ti so vladali, poslušajoč se nevedne in reakcionarne buržoazije. Kaj se je spremenilo, kaj je bilo zrušeno od tega sistema?»

Na vsa ta vprašanja so odgovorili kasnejši dogodki. Začasna republikanska vlada je razpisala za junij 1931 politične volitve. V konstituenti so demokratične skupine dosegle veliko premoč. Od skupno

764 sedežev so jih prejele 473. Mlada republika je tako lahko izdelala ustavo od oktobra 1931, ki je dala Španiji definicijo «republika delavcev vseh razredov». Toda levičarske republikanske stranke, ki so bile na oblasti, niso znale izpeljati socialnih reform, ne združiti delavskega razreda, ne odvzeti zemlje veleposestnikom in cerkvi, epurirati vojsko, obnoviti birokratski ustroj, dati avtonomijo Katalancem in Baskom, boriti se proti fašističnim formacijam. Te napake je osvetlil v kritični luči Dimitrov na III. kongresu Komunistične internacionale.

Zato je reakcija lahko dvignila glavo in je prevladala na volitvah leta 1933. Na proteste in na upore, ki so nastali v državi je desničarska vlada odgovorila z zverinsko in krvavo represijo. Enotnost demokratičnih sil se je ustanovila šele z ljudsko fronto, ki je zmagala na volitvah februarja 1936. Zdelo se je, da je Španji zagotovljena bodočnost napredka, toda ni poteklo niti pet mesecev, in že je prišlo do upora fašističnih generalov, ki so se izrekli za Franca. Tako se je začelo najbolj junško poglavje zadnje iberske zgodovine, ena izmed najslavnejših strani mednarodnega antifašističnega gibanja.

SINCLAIR UPTON

Naslednje jutro so naložili nekaj ameriških prostovoljcev v Valenciji v avtobus. Ekspedicija je bila namenjena v mesto Albacete, ki leži približno stopetdeset kilometrov v notranjosti dežele. Teh vojakov ni nihče sem poslal. Prišli so sami in mnogi so se morali skrivati pred policijo, da so mogli sem. Ko so brali v nekem časopisu, da se je treba boriti proti fašizmu, so zapustili svoj dom, družine in delo ter se odpeljali v Španijo.

Iz vseh krajev so prihajali v to taborišče, stiskali pesti in klicali. «Proč s fašizmom!»

V taborišču je bilo zbranih okrog dva tisoč mož. Približno polovica je bila Francozov, ki so spadali med najboljše, ker so služili pri vojaki; nato je bilo več sto Nemcev, med njimi mnogo Judov — mnogi izmed njih so doživeli v koncentracijskih taboriščih huda mučenja —, nato je bilo več sto Italijanov — trije Italijani so prispeli prav ta dan potem ko so pobegnili z Liparskih otokov. Nadalje je bilo tu nad sto bolgarskih drvarjev, ki se jim je na čudovit način posrečilo prebresti vso Evropo. Tu so bili še Kubanci, nekaj Portoričanov in Mehikanci — zastopane so bile vse latinsko-ameriške narodnosti. Tu si našel Portugalce, Svicarje, Nizozemce, Čehe, Poljake — skratka: zbrana je bila tu vsa Evropa. Bilo je tu okrog sto Angležev in prebivalcev britanskih kolonij in nekaj ducatov Američanov, ki so bili novih tovarišev zelo veseli.

Američani, ki so na novo prišli, so bili lepo sprejeti. V neki baraki so jim odkazali kot, kamor so spravili svojo prtljago. Dobili so nekaj slame za ležišče. Tu so morali pogrešati marsikaj, kajti ta vojna je nenada izbruhnila in člani vlade ter komisarji so bili prav takšni idealisti in novinci kakor rekruti.

Kot rekruti so se morali takoj začeti vaditi v orožju. Položaj je bil obupen. Franco je prodril vsak dan nekaj kilometrov in se je že približal predmestju Madrida. Brigada bi utegnla dobiti vsak hip povelje za odhod, in česar se njeni člani niso takoj naučili, bi se morda ne mogli nikoli več naučiti.

Stisnili so jim puške v roke in neki angleški narednik, ki je bil poklicni vojak, a kljub temu socialist, je korakal z njimi na neko kamnito njivo in jim razlagal bojno tehniko. Žal, za vaje v streljanju ni bilo municije. Tako so se učili streljanja in merjenja, niso pa smeli niti izstrelka uporabiti, preden niso odšli v boj.

Ti zeleni mladeniči so se morali sploh najprej naučiti, kako je treba teči v bojni črti, ne da bi pri tem izgubili medsebojno

KULTURNI OBZORNIK

LETOPIS ŽIVLJENJA IN DELA A. M. GORKEGA

Sovjetska akademija znanosti je izdala štiri obsežne knjige o življenju in delu A. M. Gorkoga. Zadnja, to je četrta knjiga, ki je izšla pred kratkim, obravnava obdobje od leta 1930 pa do pisateljeve smrti. Z izdajo teh knjig je imela omenjena Akademija namen zbrati in temeljito obdelati celotno gradivo o življenju in delu Gorkoga, ki je odigral tako važno vlogo na področju ruske kulture.

ZAGREBSKI FESTIVAL SODOBNE GLASBE

19. maja se je v Zagrebu začel jugoslovanski festival sodobne glasbe. Festival je otvoril veliki orkester Italijanske RTV iz Milana, ki ga vodi Mario Rossi. Ističasno kot festival sodobne glasbe se je začela tudi vrsta razgovorov o sodobni glasbi.

MAKEDONSKA TELEVIZIJA

Pred kratkim je bila na omrežju jugoslovanske televizije prva oddaja makedonske televizije. To oddajo je posredoval televizijski studio v Beogradu, ker

Makedonija, odnosno njena prestolnica Skoplje še nima lastnega oddajnika.

NOVA KNJIZNICA V AZERBEJZDANU

V Bakuju, glavnem mestu sovjetske socialistične republike Azerbajždan, so zgradili novo poslopje za republiško knjižnico. V poslopju je 14 velikih dvoran, v katerih bo prostora za več sto bralcev. Tak knjižnica ima nad 3 milijone zvezkov.

GLASBENI MAJ V LJUBLJANI

Od 22. do 24. maja je bil v Ljubljani takojmenovani «Glasbeni maj». Priredila sta ga Slovenska filharmonija in RTV Ljubljana. V okviru teh prireditev so bili na sporedu razni vokalno-instrumentalni koncerti.

SOLA-KONVIKT NOVEGA TIPA

V bližini mesta Stalinabad (Sovjetska zveza) gradijo nov tip šole in konvikta, ki bo obsegala otroške jasli, otroški vrtec in osnovno šolo. Tako bo nov konvikt namenjen otrokom od nežne detinske dobe pa do 11 leta starosti. V novem konviktu bo prostora za 1060 otrok tamkajšnjih delavcev in uradnikov. (Sovinformbureau)

„No pasaràn!“

zvezo. Naučiti so se morali držati presledek štirih do petih metrov, vreči se na povelje na tla, znova vstati, kreniti na desno in na levo in kljub temu ostati oddelek tridesetih mož, ki je sestavni del kolone s sto dvajset možmi. Kar se tiče prijemov pri puški, tega so se zelo pomanjkljivo učili, kajti taki prijemi so bolj za parado. Kar so v tem kritičnem trenutku potrebovali, je bilo znanje bojne taktike. Prav pomanjkanje znanja v tej taktiki je bilo krivo, da je Franco zmagovito prodril nekaj sto kilometrov, da so njegove čete manevrirale in vzdr-

Odlomek iz romana o španski državljanski vojni

ževale medsebojne zveze, medtem ko so idealisti in diletanti zašli v zmedo, bili odrezani in ujeti, če so bili prehrabri, da bi zbežali.

Zvečer so prišle druge instrukcije na vrsto: kako je treba razstaviti puško, kako jo naoljiti in osnažiti, kako razstaviti strojnico — žal so bili pri tej z vseh vetrov zbrani armadi razni modeli v uporabi.

Nato so se naučili še raznih malenkosti iz vojaškega življenja: kako se ravna z obvezo, če je slučajno pri roki, kako je treba negovati noge, če si, seveda, utegneš sezuti čevlje, kako braniti mesto, če si ga seveda sovražnik ni osvojil, še preden si prispel tja. Nadalje: kako je treba izkopati strelski jarek, kako se je treba ravnati pri napadu iz zraka.

Polagoma so vsi spoznali, da se pripravljajo na resnično vojno.

Preden so zaspali, so se pogovarjali z ostalimi ameriški fanti, katerih oddelek so izpopolnili. Tudi to je bil nekaj pouk.

Naslednje jutro je bilo razglašeno povelje, naj vsak pospravi svoje reči. Niti dve minuti nista minili in že je bilo vse pospravljeno. Nato je vsak dobil naboje in živila za en dan in odkorakali so v sklopu britanske kolone na postajo, kjer so bili že pripravljeni trije dolgi vlaki. Na postaji je bila zbrana velika množica meščanov in okoliških kmetov. Ženske, ki so prostovoljno prale za brigado, so glasno zajokale in objemale hrabre mlade inozemce, kakor bi bili njihovi lastni sinovi. Mlada dekleta so vtikala v puškine cevi rdeče rože in klicale «Salud!»

in «Victoria!» — Pozdrav in zmaga! Množica je pela Internacionalo...

Moštvo so stlačili v osebne in tovarne vagone in vlak za vlakom je odpeljal. Proga, ki so jo morali prevoziti, je bila dolga okrog dve sto petdeset kilometrov, a za prevoz so porabili skoraj ves dan. Med vožnjo so se trikrat pojavili nad njihovimi glavami bombniki in na obeh straneh železniškega tira se je dvigala prst v zrak. Šrapneli so drobili na ranili nekaj ljudi. Nato so se pojavila še vladna letala in odigral se je letalski dvoboj.

Ko so se bližali Madridu, jim je že najmanj eno uro donelo v ušesih grmenje topov. Zdelo se je kakor bi istočasno grmelo ducat neviht. Tako so se pripeljali na južni kolodvor, kjer so izstopili iz vagonov in se zbrali na trgu pred njim. Poveljujoči general jih je kratko nagovoril.

Korakali so po široki Calle de Atocha. Spremljala jih je pojoča množica in jim klicala v pozdrav. Z veseljem in ljubeznijo so Madridčani pozdravljali inozemske branitelje, toda slednji so trčili kmalu tudi ob sovraštvo in nevarnost. Na nebu so se pojavila letala in nenadoma napolnila ulice s slepeče svetlimi plameni ter strašnim gromom, kakor bi bila prav v bližini udarila strela. Črni oblaki dima — in ko se je dim počasi razkadiril so se pojavili na cesti deli človeških teles...

«Naprej!» zakličejo poveljniki in oddelek je odkorakal dalje.

Devetsto mož je prevzelo približno dva kilometra fronte. Na vsak meter je prišel torej približno po en mož.

Iz hiš so prihajale gruce ljudi. Nekateri so tekli, nekateri so šepali, nekateri so se opirali na tovariše. Bili so to miličniki. Imeli so rdeče zvezde na čepah in pogosto rdečo kri na telesu ali obleki. V obraz so bili umazani od smodnikovega dima. Njihovi obrazi so izražali strah. Včasih so pridirjali kakor zblazneli, metali proč puške, sopli kakor živali in kričali: «Los Moros! Mavri!»

«Fantje!» je zaklical poveljnik, «prav zato smo vendar prišli semkaj! Ne pozabite na povelja! Ko boste zagledali Mavre, to je fašiste, si prižgite cigareto in jo enkrat potegnite! No pasaràn! Ne bodo prodrli!»

(Odlomek z zadnjimi odstavki iz romana o španski državljanski vojni «No pasaràn» v katerem so opisani trije ameriški prostovoljci, ki so prišli v Španijo, da bi se borili proti fašizmu. Roman je napisal znani ameriški pripovednik, novinar in publicist Sinclair Upton.)

Besedilo zakona o slovenski šoli ki ga je odobrila parlamentarna komisija za javno vzgojo

„Zeleni načrt“

(Nadaljevanje z 2. strani)

na istih zemljiščih napravijo razne izboljšave, tudi s podporo, ki jo predvideva načrt;

— izločitev velikih zemljiških magnatov od državne podpore, ki jo predvideva »zeleni načrt«, podpore, ki mora biti na razpolago samo tistim, ki zemljo neposredno obdelujejo, najemnikom in splovinarjem;

— možnost, da splovinarji zahtevajo zemljišča, s posredovanjem blagajne za preobrazbo kmetijske posesti;

— prepoved, da bi banke zahtevale od neposrednih obdelovalcev zemlje, splovinarjev, najemnikov in kolonov, pri posejilih za realizacijo »zelenega načrta«, taka jamstva, ki jih prizadeti čisto ne morejo nuditi;

— oprostitev neposrednih obdelovalcev zemlje vseh zemljiških in dohodninskih davkov;

— demokratizacijo konzorcijev za bonifikacijo in namakanja, z uvedbo demokratičnega volilnega sistema ter

— demokratizacijo ustanov za zemljiško reformo.

Vse te zahteve so demokratijski, liberalni, socialdemokratski, republikanski, monarhistični in fašistični poslanci odbili, pač so sprejeli predloge, ki so jih postavili liberalci in ki so ugodni za velike zemljiške mogote. Tako je postal »zeleni načrt«, tak kakršnega je sprejela poslanska zbornica, razredno sredstvo, ki je nasprotno dejanskim koristim kmetov, ki neposredno obdelujejo zemljo; nasprotno dejanskemu in splošnemu razvoju kmetijstva. Ta načrt ne dovoljuje splovinarjem pravice do nobenega izboljšanja; ne daje najemnikom nobenega jamstva, da bodo deležni koristi od morebitnih izboljšanj zemljišč; ne daje malim posestnikom, ki ne morejo nuditi bankam »predpisanih« jamstev in ki ne razpolagajo s sredstvi, ki so potrebna za integracijo državne podpore, nobene gotovosti, da dosežejo te podpore; ne spreminja doseda-

nega agrarnega kreditnega sistema in onemogoča, da bi bili krediti dejansko dosegljivi; ne uvaža nobenih ugodnosti za dnarje.

»Zeleni načrt« omogoča zemljiškim magnatom, da so še nadalje deležni amortizacijskih ugodnosti na škodo skupnosti, sko realizirajo določane melioracije na svojih zemljiščih in kar je še huje ne postavlja na nopolom nobenih meja pri vsiljevanju cen kmečkim pridelkom. Edina ugodnost, ki jo nudi »zeleni načrt« malim posestnikom je ta, da ukinja le nekatere davke.

Take so torej »ugodnosti«, ki jih predvideva demokristjanski »načrt za razvoj kmetijstva«. Toda borba za dosego razvoja kmetijstva še ni končana.

Čitajte
in širite
„DELO“

Komemoracija talcev na Prosekn

V nedeljo 28. maja ob 11. uri bo na pobudo krajevnega enotnega odbora ANPI in Zveze partizanov Tržaškega ozemlja počastitev spomina 10 talcev, ki so jih nacifašisti pred 17 leti obesili pri proseški postaji. Spominška proslava bo na kraju usmrtitve.

Udeležite se!

Šolsko obvestilo

Ravnateljstvo Državnega snanstvenega liceja s slovenskim učnim jezikom v Trstu sporoča, da je treba vložiti prošnje za vstopne in sprejemne izpite na Klasični licej do vključno 31. maja t.l. Pojasnila daje tajništvo Državnega liceja v ulici Lazzaretto vecchio 9/II. vsak dopoldne od 10. do 12. ure.

Konfekcije VITTADELLO

Trst - Ulica Dante št. 12 - telefon 37-861

V popolnoma prenovljeni in povečani trgovini dobite veliko izbiro najboljših oblek za moške, ženske in otroke

Kar se tiče cen, pa je že samo ime

VITTADELLO

najzanesljivejše jamstvo absolutne konkurence.

Obiščite nas in ne bo vam žal

Kdor enkrat kupi pri VITTADELLO se bo vedno poslužil pri VITTADELLO

Konfekcije VITTADELLO

Trst - Ulica Dante št. 12 - tel. 37-861

Cl. 1
V otroških vrtcih, v osnovnih in srednjih šolah goriške pokrajine in Tržaškega ozemlja se pouk vrši v materinem jeziku.

V ta namen se v goriški pokrajini in na Tržaškem ozemlju dodatno k šolam s italijanskim jezikom lahko ustanovijo šole s slovenskim učnim jezikom tistih vrst, ki jih predvidevajo veljavne šolske določbe.

Ustanovitev in morebitna ukinitve šol s slovenskim učnim jezikom se odreja z dekretom predsednika republike na predlog ministra za javno vzgojo sporazumno z zakladnim ministrom.

Nič novega ni, kar se tiče hremov krajevnih ustanov v zvezi s šolstvom.

Cl. 2

Šole, omenjene v drugem odstavku čl. 1 so namenjene pripadnikom slovenske jezikovne skupine, ki so italijanski državljani ali ki imajo stalno bivališče na področju.

Vpisovanje in obiskovanje šol s slovenskim učnim jezikom sta podrejena veljavnim določbam za odgovarjanje italijske šole.

Cl. 3

V osnovnih in srednjih šolah s slovenskim učnim jezikom je obvezno učenje italijanskega jezika.

Stolice za italijanščino v srednjih šolah s slovenskim učnim jezikom se lahko do-

delijo stalnim ali poverjenim profesorjem ustreznih italijanskih šol, ki popolnoma obvladajo slovenščino, kar se ugotovi s posebnim izpitom

Cl. 4
Urniki ter učni in izpitni programi za vsako vrsto šole ali zavoda s slovenskim učnim jezikom se odobrijo z dekretom predsednika republike na predlog ministra za vzgojo.

Cl. 5
Za poučevanje v osnovnih šolah v slovenščini v goriški pokrajini in na Tržaškem ozemlju se ustanovi pri vsakem od dveh šolskih skrbništev poseben stalež osnovnošolskih učiteljev.

Mesta v omenjenih staležih se dodelijo na podlagi natečajev, katerih se lahko udeležijo kandidati slovenskega materinega jezika, ki imajo pogoje za vstop v redne učiteljske staleže.

Osnovnošolski učitelji posebnih staležev v smislu pričujočega člena uživajo enake gospodarske pogoje ter pogoje za napredovanje, ki veljajo za osnovnošolske učitelje rednih učiteljskih staležev.

Cl. 6

Za nadzorstveno in nadzorniško službo nad osnovnimi šolami s slovenskim učnim jezikom se šolski skrbniki Gorice in Trsta poslužujejo osebja, ki popolnoma obvlada slovenščino.

Cl. 7

Stalna mesta vodilnega in učnega osebja srednjih šol s slovenskim učnim jezikom v goriški pokrajini in na Tržaškem ozemlju se podeljujejo na podlagi natečajev, ki jih razpiše minister za vzgojo na podlagi zadevnih veljavnih določb.

Natečaje, ki jih omenja prejšnji odstavek, se lahko udeležijo kandidati s slovenskim materinim jezikom, ki imajo vse pogoje kateri se normalno zahtevajo za sprejem v stalež.

Učno osebje uživa enake gospodarske pogoje in pogoje za napredovanje, ki veljajo za profesorje odgovarjajočih italijanskih šol.

Cl. 8

Diplomam in spričevalom o študiju v šolah s slovenskim jezikom se vse učinke istega učnega jezika se priveljavnost, kakršna se priznava diplomam in spričevalom ustreznih državnih šol z italijanskim učnim jezikom.

Cl. 9

Za kar ni predvideno v pričujočem zakonu, se izvajajo določbe, ki veljajo glede osnovnošolskega in srednješolskega pouka.

Cl. 10

Minister za vzgojo določi število stalnih mest za vodstveno, učno, upravno in strojno osebje šol s slovenskim učnim jezikom na osnovi splošnih veljavnih določb, kakor tudi odredb tega zakona, in sicer šest mesecev po njegovem vstopu v veljavo.

Cl. 11

Pri določanju staleža osnovnih šol s slovenskim učnim jezikom na Tržaškem ozemlju se štejejo mesta, ki dejansko že funkcionirajo.

V poseben stalež osnovnošolskih učiteljev v smislu prejšnjega odstavka se vpisujejo stalni učitelji, ki službu-

jejo v teh šolah ob vstopu pričujočega zakona v veljavo, ter osnovnošolski učitelji, ki so bili sprejeti v stalni stalež v smislu čl. 12 zakona od 13. marca 1938, številka 248.

Cl. 12

Potrjuje se ustanovitev kontingenta posebnih prehodnih stalnih mest v srednjih šolah s slovenskim učnim jezikom na Tržaškem ozemlju, ki jo je odredil z veljavnostjo od 1. oktobra 1958 vladni generalni komisar za Tržaško ozemlje na podlagi dejanskega stanja, kakršno je bilo omenjenega dne, z merilom člena 1 zakonskega dekreta od 7. maja 1948 št. 1128, in za poverjeni pouk z merili, ki jih določa tabela, priložena dekretu predsednika republike od 8. junija 1949, št. 405.

Z dekreti ministrstva za vzgojo se bodo prav tako potrdile sposobnostne lestvice, ločene po predmetih, ter imenovanja za mesta posebnega staleža, za katerega gre, ki jih je podelil isti vladni generalni komisar nestalnemu učnemu osebju v srednjih šolah s slovenskim učnim jezikom Tržaškega ozemlja, ki imajo pogoje, katere predpisuje zakon od 13. marca 1958 št. 248.

Otvoritev kampanje komunističnega tiska

V torek zvečer je tovariš Paolo Sema v imenu Federalnega komiteja na širšem partijskem aktivu, ki je bil v Trstu, uradno otvoril kampanjo komunističnega tiska za leto 1961.

Ta kampanja je letos tesno povezana s proslavljanjem 40-letnice KPI in je obenem prvi korak k pripravam za senatne volitve.

Kampanja ima različne cilje in bo artikulirana na razne vzporedne pobude, med katerimi bodo pobude za nabiranje prispevkov v tiskovni sklad, izredno širjenje tiska, ljudske veselice, konference in debate.

Tudi letos se je Federacija obvezala, da bo nabrala 8 milijonov lir za tisk. Nabiralni bloketi so bili že razdeljeni in sedaj je treba pogumno pristopiti k delu. Sekcije naj pripravijo potrebne načrte, katere naj z vso pozornostjo preučijo.

Tudi problem širjenja tiska je zelo velikega pomena. To velja za periodični tisk. Za slovenske tovariše je zlasti važen problem »Dela«.

Federalni komite je sklenil, da bo pokrajinski festival dnevnika »Unità«, kjer lani, to je v parku na Pončani, in sicer v dneh od 29. junija do 2. julija. Razen tega bosta še dva druga festivala in sicer eden v Miljah in festival »Dela« v Dolini.

Prepričani smo, da bodo naši tovariši v Dolini še enkrat ponosni, da se bo praz-

Cl. 13
a) Ob prvi uveljavitvi tega zakona se razpiše poseben natečaj za one, ki so dosegli usposobljenost (habilitacijo), ki so učili vsaj tri leta, tudi ne neprekinjeno, z letno oceno ne nižjo od »dobro«, in sicer s kolokvijskim izpitom za ugotovitev didaktične usposobljenosti.

b) Za upravno in strojno osebje, ki ju plačuje država, v službi na šolah s slovenskim učnim jezikom, se bo vnovič postavil rok za predložitev prošnje za postavitev v posebne prehodne staleže (dodatne staleže), ki jih predvidevata zakon št. 376 od 5. junija 1951 in odlok predsednika republike št. 448 od 3. maja 1955.

Omenjenemu osebju se bodo priznale ugodnosti predvidene v obeh navedenih zakonskih ukrepih.

c) Pri prvi uveljavitvi pričujočega zakona bo učno osebje rednih staležev, ki bo izločeno, da služi v srednjih šolah s slovenskim učnim jezikom, nameščeno na podlagi prošnje in v mejah stolic in staležnih mest, ki so predvidena za vsako šolo, pri stolicah in na mestih, omenjenih v čl. 1, odst. 2 in v zvezi z njihovim učnim predmetom.

nik našega lista vršil, kot lani v njihovi vasi, in da bodo temu prazniku posvetili vso svojo skrb.

Nagrada za kompromis med KD in PLI

Svetovalec Colli, načelnik komunistične skupine, je svoji izjavi ob priliki diskusije o pokrajinskem proračunu ožigosal desničarsko politiko pokrajinskega odbora i ndejstvo, da iščejo demokristjani podporo pri liberalcih ter so v resnici liberalci tisti, ki odločajo o usodi pokrajinske uprave, kar predstavlja zelo težko hipoteko za pokrajino, zavira akcije za ustanovitev dežele Furlinija-Juljska krajina in sprejem učinkovitega gospodarskega načrta za razvoj dežele.

Kot poročamo na drugem mestu so se demokristjani pogajali z liberalci pred glasovanjem. Za zagotovitev podpore pri glasovanju so morali demokristjani nuditi nekatere koncesije liberalcem. Govori se o tem, da bo odv. Jona, ki je liberalni svetovalec v pokrajinskem svetu ali pa odv. Gasser imenovan za predsednika Tržaške hranilnice. To naj bi bila nekakšna »nagrada« za podporo KD v pokrajinskem svetu.

DELO

GLASILO AVTONOMNE TRŽASKE FEDERACIJE K.P.I.
Uredništvo in uprava sta v Trstu, ul. Capitollina 3, telef. 44-046 in 44-047. Odgovorni urednik je Rudolf Blažič (Blagi) - Tiska Tlp. Riva v Trstu, ul. Torrealbanca 12.

Dopis iz Piščancev

Zupan Franzil je svojčas ožubil, da bodo začeli letošnjega maja tlakovati cesto, ki vodi iz Rojana mesta k Piščancem.

Maj gre k koncu, a z deli še niso začeli. To vzbuja veliko nezadovoljstvo med prebivalci kraja.

Ta cesta se nahaja v zelo slabem stanju in je vse prej kot prava cesta v tržaškem predmestju. Kot taka bi bila kvejemu primerna za pot kakemu zamarnarjenemu kraškemu travniku ali gmajni. In vendar je ta cesta zelo važna predvsem za prebivalce Piščancev, ki hodijo vsak dan na delo in tudi drugih opravkih v mesto. Toda problem zase je, kako hoditi po tej cesti ob deževnem vremenu — ki ga prav le- to ne manjka.

Piščanci so sicer zelo prijazna zaselek v neposredni okolici Rojana. Toda tam ni niti ene prodajalne, zato morajo za vsako tudi najmanjšo potrebo zamaknjeni prebivalci iti v mesto. V vasi ni niti javnega telefona, zato so prebivalci prisiljeni iti v mesto tudi zaradi opravkov, ki bi jih lahko opravili po telefonu.

Tu se postavlja vprašanje: zakaj je to naselje tako pozabljeno. Ali niso prebivalci Piščancev prav tako enakopravni tržaški občani kot prebivalci katerega drugega predela mestne občine? In ali ne plačujejo tudi oni občinske in druge davke? Prav zato pa morajo imeti enake pravice kot ostali tržaški občani in mestna uprava je dolžna, da ugoditi njihovim upravičenim zahtevam.

DELOVANJE KOMUNISTOV V IZVOLJENIH ORGANIH

Zakaj niso komunisti
odobrili pokrajinskega
proračuna

Tržaški pokrajinski svet je dne 17. maja zaključil razpravo o proračunu za tekoče finančno leto. Za proračun so glasovali predstavniki štiristrankarske sredinske koalicije. Po pogajanjih, ki so jih imeli demokristjani z lieblarci, so slednji glasovali za proračun. Tako je bil proračun sprejet s 13 glasovi. Predstavniki KPI, PSI in NSZ so glasovali proti proračunu.

Med razpravo o proračunu so govorili številni komunistični svetovalci. Poleg načelnika skupine so govorili tudi svetovalci Tominec, Lucchesi, Bortolotti in Gombač.

Kar se tiče problemov Slovencev se je naša skupina svetovalcev postavila na načelno stališče demokracije. Med drugim so se zavzemali za probleme slovenskih šol, slovenskih napisov, za ustanovitev slovenske šole na prostem, ki je potrebna za otroke s slabotnim zdravjem (italijanski otroci imajo tako šolo v Kolonji) ter za pravice do uporabljanja slovenskega jezika v javnih uradih.

Ker pokrajinski odbor, odnosno demokristjani ki se laste monopola v občinski upravi, niso upoštevali predlogov, ki so jih postavili naši svetovalci, ker je torej tudi pokrajinski proračun izraz zgrešene politike, ki stremi za zmanjšanjem državne podpore za integracijo primanjkljaja, ker sedanji pokrajinski odbor ne prispeva k temu, da bi pokrajinska uprava igrala prvenstveno vlogo v akcijah za doseg deželne avtonomije in za demokratično elaboracijo učinkovitega gospodarskega načrta za razvoj Trsta in dežele, kar se dogaja v drugih italijanskih deželah in pokrajinah, so, kot smo že omenili glasovali proti proračunu. Med temeljne razloge nasprotovanja takemu proračunu, je naša skupina navedla tudi dejstvo, da pokrajinska uprava ne upošteva narodnostnih pravic Slovencev in ker je zadržanje pokrajinskega odbora na vsej črti protidemokratsko in naperjeno proti levičarski opoziciji.

Intervencija tov. Gombača
o kmetijskih problemih

Tržaški pokrajinski svet je pred kratkim razpravljal o proračunu za tekoče finančno leto. Na eni izmed sej, na katerih so svetovalci razpravljali o tem problemu, je komunistični svetovalec Gombač govoril o kmetijskih problemih, ki zanimajo tržaško pokrajino. Kritiziral je pokrajinsko upravo, ker pri sestavljanju proračuna ni upoštevala potreb tukajšnjega kmetijstva. Dejstvo, da je pokrajinska uprava dodelila postavki, ki se nanaša na kmetijstvo, lov in ribolov komaj nekaj milijonov lir, zelo jasno potrjuje to našo, trditev, da ne upošteva potreb tukajšnjega kmetijstva.

Iz govora svetovalca Gombača povzemamo naslednje:

V poročilu, ki ga je ob predložitvi pokrajinskega proračuna podal predsednik pokrajinskega sveta, je med drugim poudarjeno, da pokrajinska uprava poseveča veliko skrb vprašanjem kmetijstva, lova in ribolova in to ne le zaradi tega, ker tako velevaljo ustavna do-

ločila, marveč ker je prav pokrajina zelo primeren organ sodelovanja z državnimi ustanovami za doseg pomembnih ciljev. Na področju kmetijstva se bo pokrajinska uprava zlasti prizadevala za zagotovitev tehničnega skrbstva v korist malih posestnikov in ovrednotenja kmečkih pridelkov.

Naloge
pokrajine

Toda tu se postavlja vprašanje: s kakšnimi sredstvi lahko razpolaga omenjena ustanova in jih stavi na razpolago za razne pobude v korist tukajšnjega kmetijstva? Nedvomno je, da ta ustanova sicer zasleduje cilje in pobude za izboljšanje tukajšnjega kmetijstva, toda jasno je tudi, da ta ustanova ne more financirati raznih pobud, ki so potrebne za dejansko izboljšanje. Da je tako nam zelo zgovorno priča tudi dejstvo, da daje pokrajino tej u-

stanovi podporo v znesku komaj 500.000 lir. Prav toliko lir daje pokrajina omenjeni ustanovi za prirejanje vsakoletne razstave cvetlic v Trstu.

Kaj lahko nudi Kmetijski konzorcij, ni mogoče ugotoviti. Niti ni jasno kakšne kompetence ima omenjeni konzorcij. Isto velja tudi za Trgovinsko zbornico. Vse te ustanove lahko kvečjemu dajejo pobude za razne razgovore o kmetijskih problemih, podeljujejo razne nagrade in diplome, nikakor pa ne morejo financirati večjih pobud, ki so potrebne za okrepitev in razvoj kmetijstva, ne morejo financirati n. pr. mehanizacije kmetijstva, ne zgraditve namakalnih naprav itd. Ustanova, ki zmore financiranje vseh teh pobud je samo pokrajina, a še ta potrebuje za uresničitev teh načrtov tudi državno podporo.

V zadnjih letih je bil sicer dosežen določen napredek na nekaterih področjih in to predvsem po zaslugi Pokrajinskega kmetijskega nadzorništv, lahko pa bi se naredilo še marsikaj. Da bi se dalo marsikaj doseči potrjuje tudi Kmečka zadruga, ki ima svoj sedež v ul. Foscolo 1 v Trstu. Ta zadruga je že dve leti zaporedoma priredila na Opčinah nekaj kmetijskih sej, katerega namen je nuditi kmetom nove vzpodbude na raznih področjih kmetijstva, zlasti v gornji tržaški okolici in na Krasu. V tem pogledu bi lahko tudi pokrajinska uprava nekaj napravila, saj teži, kot pravi njen predsednik, za tem da nudi pomoč zlasti malim kmetom.

Konkretni
predlogi

Novi zakon o pokrajinskih in o občinskih upravah daje tem ustanovam tudi važne naloge na področju vzpodbujanja, sodelovanja in usmeritve raznih krajevnih ustanov. Med drugim predvideva tudi:

1. dvig kulturne ravni kmečkega prebivalstva, strokovne usposobljenosti, tehničnega skrbstva, razvoj zadrugištva in socialnega skrbstva;
2. uvedbo vaše urbanistike;
3. sodelovanje na hidravličnem področju, zaščito kmečkih pridelkov, živinoreje itd.

Pokrajinska uprava bi morala napraviti potrebne korake, da bi tudi naši kmetje bili deležni ugodnosti, ki jih predvideva vladni načrt za gradnjo kmečkih stanovanjskih hiš. V ta namen je dodeljen državni fond, ki znaša skupno 200 milijard lir. Pokrajinska uprava bi morala posredovati za to, da bi vladni komisar v Trstu raztegnil tozadevni zakon tudi na tukajšnje področje, kajti potreba po obnovi kmečkih stanovanjskih hiš je tudi pri nas zelo občutna, saj je še mnogo hiš po naših vaseh, ki so vse prej kot pa času in potrebam primerne.

Toda to še ni vse. Potrebne so še druge pobude. Tu omenjamo nekatere:

1. ustanovitev pokrajinske mehanične postaje za kmetijsko stroje, ki naj bi služile našim kmetovalcem;

2. podpiranje mehanizacije kmetijskih gospodarstev s pomočjo ki naj bi jo nudili pokrajini in okoljske občine;

3. pomisliti bi treba na namakanje zemljišč;

4. pospeševati bi treba boljše travnikov in nagajevati tiste kmetovalce, ki izboljševanje sami uresničijo;

5. na našem Krasu bi bilo razširiti cvetlične nasade, zlasti nasade tulipanov, za kar obstajajo zelo ugodni pogoji. Tega menenja so tudi holandski cvetličarski strokovnjaki. Ti menenja, da bi na našem Krasu lahko pridelovali toliko tulipanovih gomoljev, da bi z njimi lahko nalagali vso Italijo.

6. Na Proseku bi bilo potrebno vsakoletno vinsko razstavo, podobno kot jo prirejajo Dolini in v Miljah. Znana stvar je, da proseški vinogradi pridelujejo zelo dobra vina.

O gozdnih
nasadih

Veliko večjo pažnjo bi bilo posvečati gozdnim nasadom. Pokrajina bi morala za nove nasade, dosedanje pa bi morala v ožji meri zaščititi. Toda na Krasu se pri nas dogaja ravno obratno. V podkrepitve te trditve nam zadostuje primer, da se prav letos dogaja v Križu, kjer uničujejo gozd za to, da bodo tam zgradili stanovanjske hiše za istrske izseljence. Tega delajo, kot da bi ne bilo nikoli druge primerne zemljišča za novo naselje. V omenjenem gozdnem nasadu pri Križu kajo drevesa, ki so stara komaj 10 ali 12 let. Za to, da je nastal gozdni nasad je bilo porušeno mnogo denarja. Danes se povsem upravičeno vprašujemo: zakaj vse to? Vemo tudi, da se je proti temu načrtu določno upiralo gozdno nadzornišvo. Ali je bila pokrajinska uprava vprašana za privoljenje? Ali je tako privoljenje dala tržaška občinska uprava? Ko to ugotavljamo se vprašujemo: kdo je izdal privoljenje? Ali je tako privoljenje dala takavandalska početja in ali se še vedno dogaja, da nekatere skupine samovoljno prevladujejo nad pristojnimi oblastmi? Nekdo pač mora odgovorjati za vse to.

Ustanove, ki se zanimajo za kmetijske probleme, kmetijsko nadzornišvo, pokrajinska uprava, občinska uprava, Ustanova za razvoj kmetijstva, Trgovinska zbornica, ne morejo imeti same zadostnih finančnih možnosti za to, da bi se konkretno zanimala za probleme kmetijstva in za uresničitev načrtov za razvoj istega, ako ne bodo imele na razpolago večjih denarnih sredstev. Za to so potrebna izredna nakazila. Od njih izhaja zahteva komunistov, da mora tudi država nuditi potrebna sredstva za tukajšnje kmetijstvo.

Intervencija tov. Bernetičeve
v tržaškem občinskem svetu

V proračunske razprave v tržaškem občinskem svetu so poslegli tudi številni komunistični svetovalci. Razpravljali so o različnih problemih, katerim bi morala mestna uprava posvečati mnogo večjo pozornost ter postavili številne predloge, ki težijo za tem, da bi se izboljšalo delovanje omenjene uprave, kar bi bilo v splošno korist vseh mesta, predvsem pa v korist delavskih množic. Na tem mestu, žal, ne moremo obširneje poročati o vseh govorih naših svetovalcev, zato se bomo omejili na intervencijo svetovalke Bernetičeve. V tej intervenciji je naša svetovalka obravnavala zlasti številne probleme, ki zelo živo zanimajo slovenske občane. V njej je med drugim poudarila tudi naslednje:

Pred zaključkom razprave o občinskem proračunu za leto 1960 je pristojni občinski odbor zagotovil, da je občinski odbor upošteval zahteve opozicije, to je, da ne bo znižal proračunske postavke, ki se nanaša na vzdrževanje šolskih poslopij. Kljub temu, da so bila izvedena nekatera dela pa so šolska poslopja, zlasti na podeželju, še vedno v zelo slabem stanju. Podčrtati je treba dejstvo, da so razna popravila na dela zelo počasi napredovala in da so bila v nekaterih primerih celo neupravičeno prekinjena, kar je seveda motilo tudi redni šolski pouk. Toda nekatera dela niso bila doslej niti dokončana. Tak primer je pri šolskem posloppju v Sv. Križu, kjer so neki zid le napol popravili, čeravno je šlo za popravilo, ki ni bilo združeno z velikimi stroški. Toda pri popravilih v omenjenem šolskem posloppju je prišlo tudi do drugih neugod-

nosti. Nekatera dela so bila zelo slabo izvršena. Zato se postavlja vprašanje: ali je pristojni občinski resor za tekočem o vsem tem? In ako je na tekočem, kako to, da ni doslej še poskrbel, da bi bile odpravljene te pomanjkljivosti?

Podoben primer kot v Sv. Križu se dogaja tudi v šoli pri Sv. Ani, ki se še vedno nahaja v zelo slabem položaju. Učilnice (in drugi prostori) v tej šoli so še vedno silno vlažne in skrajno neprimerne. Zato je treba nujno sprejeti potrebne ukrepe za takojšnja popravila.

Tudi v drugih slovenskih šolah, zlasti na podeželju, so potrebna razna popravila.

Šola v Križu

V tem primeru je nedvomno v najslabšem položaju osnovna šola v Sv. Križu. Tamkajšnji šolski upravitelj je že pred štiri leti zaprosil za potrebni material, a brez uspeha. Od šol v mestu pa je v najslabšem stanju že prej omenjena slovenska šola pri Sv. Ani. Tudi šola na Katinari nima potrebnih učnih pripomočkov. Še slabši pa je položaj na strokovni šoli v Sv. Križu, kjer nimajo učilnice niti katedre za profesorje. V tej šoli potrebujejo tudi table in drugo opremo, ki je nujno potrebna tako pri deških kot pri dekliških praktičnih vajah. Zaradi tega morajo učenci te šole hoditi k praktičnim vajam v Nabrežino. Kaj to pomeni je vsakomur lahko jasno in bi bilo odveč poudarjati, da zaradi ne- potrebne izgube časa zelo trpi tudi šolski pouk. Dodati pa je treba še to, da italijanska šola ki se nahaja v istem posloppju

ima potrebno opremo. Ali ni to diskriminacija? Zato v imenu prizadetih zahtevamo od pristojnih oblasti, naj skrbje v enakih meri za italijanske in za slovenske šole. Zakoni so namreč veljavni tako za italijansko kot za slovensko govoreče državljanje.

Da pa v tem specifičnem primeru obstaja diskriminacija razumejo celo učenci sami. To je krivica, ki jo je treba popraviti!

Tudi socialno in zdravstveno skrbstvo na šolah mora biti navdahnjeno z ustavnimi določili. Zato je potrebno znatno povešati izdatke v te namene.

Zobozdravniška služba po okoliških slovenskih šolah še vedno ne deluje, in to kljub temu, da so bile pristojne oblasti na to že večkrat opozorjene. Zaradi zanemarjanja tega vprašanja je v vrstah slovenskih učencev več primerov bolelosti, kar potrjujejo tudi zdravniki. Tudi slovenski učenci bi morali imeti možnost obiskovati tako šolo na odprtem, kot je ona v Kolonji, ki pa je namenjena samo učencem italijanskih šol.

Dejstva, torej, govore, da ne obstaja enako ravnanje tako za italijanske kot za slovenske učence.

Razni
problemi

V nadaljevanju svoje intervencije se je svetovalka Bernetičeva dotaknila še drugih problemov, zlasti tistih, ki se tičejo določil republiške ustave in sporazuma o soglasju in ki se, torej, tičejo pravic slovenskega prebivalstva. Tako je med drugim naša svetovalka še enkrat zahtevala, podelitev ustrezne podpo-

re tudi Slovenskemu gledališču v Trstu. Tu je omenila predlog nekega svetovalca, naj bi na Opčinah ustanovili italijansko gledališče. Naša svetovalka je dejala: «Temu predlogu ne nasprotujemo, toda upoštevati je treba tudi dejstvo, da tu obstajajo tudi Slovenci in da imajo ti enake pravice kot italijanski govoreči državljani. Slovenci so vedno zelo cenili italijansko kulturo, toda nikakor se ne morejo odpovedati lastni kulturi in lastnim ustanovam».

Svetovalka Bernetičeva se je nadalje dotaknila tudi vprašanj, ki se tičejo kmetijstva. Poudarila je, da je tudi občinska uprava dolžna podpirati tukajšnje kmetijstvo, vzpodbujati kmetovalce kar bo prispevalo k zaježitvi vedno večjega opuščanja te panoge gospodarstva.

O kmetijstvu

Zato je konkretno predlagala, naj občina poskrbi za imenovanje posebne komisije, ki naj preuči položaj tukajšnjega kmetijstva, čimprejšnjo rešitev vprašanja predelovanja smeti, od česar bi imelo tudi tukajšnje kmetijstvo znatne koristi, dobavo vode za namakanje in za druge kmečke potrebe po znižanih cenah, namestitve čuvajev; nadalje, naj se zaščiti domači poljski pridelki, naj se pregleda davčni sistem, popravi poljske poti, izboljša prometne zveze, zniža tarife na avtobusnih progah in čimprejšnjo municipalizacijo avtobusnih prog.

Svojo intervencijo je tov. Bernetičeva zaključila s ponovno zahtevo, naj občinska uprava zadosti upravičenim potrebam najširših slojev prebivalstva tržaške občine.